

ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่สงครามโลก ครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

ปิยะพร จินดาลักษณ์*

ทัดสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อญี่ปุ่นประกาศยอมจำนนต่อฝ่ายพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไข ญี่ปุ่นจึงอยู่ใต้การปกครองของฝ่ายพันธมิตร โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวหน้าทำการยึดครองในนามของกองบัญชาการสูงสุดของฝ่ายสัมพันธมิตร (SUPREME COMMAND FOR THE ALLIED POWERS = SCAP) มีหน่วยปฏิบัติการอยู่ที่กรุงโตเกียว ภายใต้การบังคับบัญชาของนายดักลาส แมคอาเธอร์ กองบัญชาการสูงสุดของฝ่ายพันธมิตรได้เข้าควบคุมกิจการทุกด้านของญี่ปุ่น ระยะเวลาของการยึดครองเริ่มตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2488 จนถึงวันที่ 8 เมษายน 2495 ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นหยุดชะงักลง การติดต่อต้องดำเนินการโดยผ่านกองบัญชาการของฝ่ายพันธมิตร

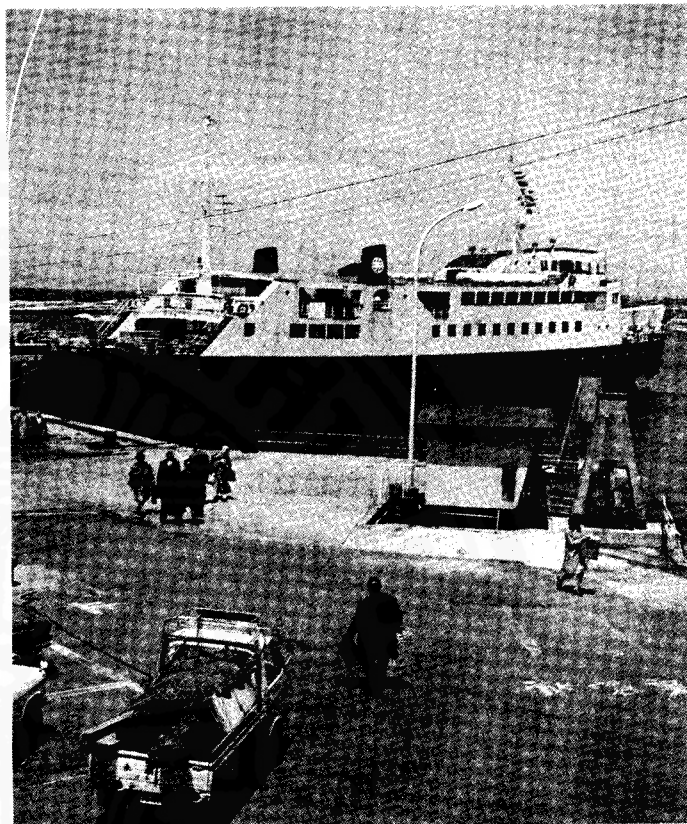
*งานกิจการและบริการนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2

ประมาณ พ.ศ. 2491 นโยบายของสหรัฐอเมริกาที่ใช้กับญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่เกิดสงครามเย็นในบริเวณเอเชียตะวันออก พันธมิตรต้องการที่จะฟื้นฟูบูรณะเศรษฐกิจของญี่ปุ่น เพื่อความมั่นคงอยู่ดีของประชาชน และการสร้างภาพพจน์ที่ดีของฝ่ายพันธมิตร โดยยินยอมให้ญี่ปุ่นติดต่อค้าขายสินค้าที่จำเป็นกับต่างประเทศได้ มีการตกลงระหว่างไทยและญี่ปุ่น ภายใต้การดำเนินงานของกองบัญชาการทหารสูงสุด คือข้อตกลงทางการค้าแบบทวิภาคี (Bilateral Agreement) ตามข้อตกลงนี้ไทยจะได้รับเงินจากการส่งสินค้าออกไปขายยังญี่ปุ่นเป็นเงินบาท และซื้อสินค้าจากญี่ปุ่นมาชดเชยภายในวงเงินที่ใกล้เคียงกัน สินค้าที่ไทยส่งไปขายญี่ปุ่นนั้นมีข้าวเป็นสินค้าสำคัญ ส่วนสินค้าขาเข้าจากญี่ปุ่นมีผ้า รถยนต์ เครื่องจักร เครื่องไฟฟ้า และสินค้าเบ็ดเตล็ด เป็นต้น

คความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น ประเด็นที่น่าสนใจอย่างมากคือ ทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทอย่างเด่นชัดในวงการเศรษฐกิจไทย ไทยต้องเสียดุลการค้ากับญี่ปุ่นเรื่อยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2499 และการขาดดุลนั้นก็เพิ่มมากขึ้นทุกปี การค้าของไทยต้องพึ่งพาญี่ปุ่นขึ้นตามลำดับด้วยความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ

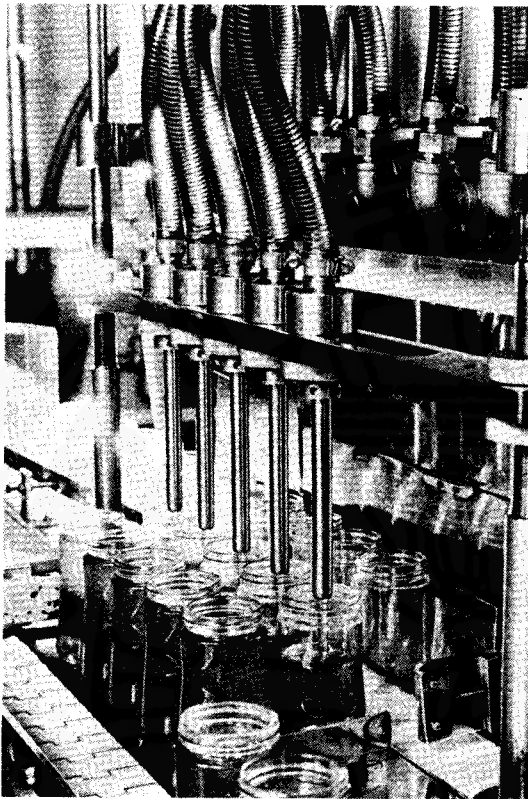
อันที่จริงความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศทั้งสองมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบทางการค้าตลอดมา และยังอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบดุลเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะขณะนั้นญี่ปุ่นยังไม่มีความสำเร็จก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับทุกวันนี้

ไนระยะสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสินค้าญี่ปุ่นได้เข้ามาแทนที่สินค้าของประเทศทางยุโรป

ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นสมรภูมิรบ การส่งเรือมาติดต่อค้าขายทำได้ไม่สะดวก ญี่ปุ่นจึงเข้ามาทำการค้ากับประเทศทางแถบเอเชียแทน ญี่ปุ่นมีระบบการค้าที่สำคัญ ที่เรียกว่า ไซบัตสึ (Zaibutsu) ซึ่งเป็นระบบที่ช่วยให้ญี่ปุ่นสามารถขยายอำนาจ และสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการสร้างกองทัพที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในสงครามโลกครั้งที่ 2

ไนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าของญี่ปุ่นทางแถบเอเชียหยุดชะงักไป เพราะญี่ปุ่นได้รับความบอบช้ำจากการทำสงครามและอยู่ภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา ในระยะเวลาดังกล่าวนี้นิปปอนได้ทำการปรับปรุงประเทศทั้ง

ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยมีสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในวงการอุตสาหกรรมและการผลิต เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นฟื้นตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็สามารถที่จะทุ่มเทเงินทุนส่วนใหญ่มาพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จากข้อตกลงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา (United States-Japan Mutual Security Agreement) กล่าวว่าสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือทางด้านกำลังทหารแก่ญี่ปุ่น

เราอาจจะตั้งคำถามว่าเหตุใดไทยจึงเสียดุลการค้ากับญี่ปุ่น ในเรื่องเสียเปรียบดุลการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น มีนักวิชาการไทยได้ทำการวิจัย คือ ดร. เขียน อีระวิทย์ ได้เขียนไว้ในรายงานการวิจัยชื่อว่า “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น” ได้

สรุปถึงสาเหตุของการเสียดุลไว้ 10 ประการ ดังนี้คือ

1. ญี่ปุ่นมีการส่งเสริมสินค้าออก
2. ญี่ปุ่นมีมาตรการควบคุมสินค้าเข้า
3. การตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนส่งออก
4. ไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา
5. ญี่ปุ่นคุมอำนาจการขนส่ง และการประกันภัย
6. พ่อค้าญี่ปุ่นมีความชำนาญในเรื่องการตลาด
7. พ่อค้าญี่ปุ่นรวมตัวกันได้ดี
8. ญี่ปุ่นมีทุนมาก
9. ญี่ปุ่นกุมอำนาจการส่งออกสินค้าเข้าออกของไทย

นอกจากสาเหตุทั้ง 10 ประการดังกล่าวแล้ว อาจกล่าวได้อีกว่า ลักษณะสินค้าของญี่ปุ่นเป็นที่ดึงดูดความสนใจของผู้ใช้ จากการที่ไทยเสียดุลการค้ากับญี่ปุ่นอย่างมาก เป็นเหตุให้รัฐบาลจำเป็นต้องหาทางแก้ไข มีการพบปะและเจรจากันทั้งระดับรัฐบาลและเอกชน อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการประชุมทั้งภาครัฐบาลและเอกชน แต่การเสียเปรียบดุลก็มิได้ดีขึ้น กลับเพิ่มมูลค่ามากขึ้น ซึ่งเป็นผลให้นักศึกษากลุ่มหนึ่งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตั้ง “ชมรมต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น” ในเดือนมกราคม 2514 ได้จัดพิมพ์ใบปลิวเรียกร้องให้ประชาชนไทยเลิกซื้อสินค้าญี่ปุ่น การต่อต้านสินค้านี้ได้เป็นรูปเป็นร่างและเข้มข้นมากยิ่งขึ้น มีการจัด “สัปดาห์ไม่ซื้อสินค้าญี่ปุ่น” ขึ้น ชักชวนไม่ให้ซื้อสินค้าญี่ปุ่นในช่วงระยะเวลาที่ห้างสรรพสินค้าที่กรุงเทพฯ และเรียกร้องให้รัฐบาลทำการตรวจสอบบัญชีบริษัทญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ

ต่อมาเมื่อระหว่างวันที่ 9 - 11 มกราคม 2517 นายทานากะ (Tanaga) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ได้เดินทางมาเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย รวมทั้งไทย นายทานากะได้ประสบกับขบวนการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งไทย นักศึกษาได้ทำการประท้วงอย่างรุนแรง

การค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น พ.ศ. 2500-2525

หน่วยล้านบาท

ปี	มูลค่าของสินค้าออก ที่ส่งไปญี่ปุ่น	ร้อยละของมูลค่า สินค้าออกทั้งสิ้น	มูลค่าของสินค้า เข้าจากญี่ปุ่น	ร้อยละของมูลค่า สินค้าเข้าทั้งสิ้น	ดุลการค้า + เกินดุล - ขาดดุล
พ.ศ. 2500	595.2	8	1,746.3	20	-1,151.1
2501	485.7	7	1,890.1	23	-1,404.4
2502	888.4	12	2,255.8	25	-1,367.4
2503	1,529.8	18	2,463.3	26	-933.5
2504	2,410.6	14	2,952.6	14	-1,542.0
2505	1,352.0	14	3,357.0	29	-1,409.0
2506	1,826.0	19	4,073.0	32	-2,247.0
2507	2,673.0	22	4,704.4	33	-2,031.0
2508	2,359.0	18	5,200.0	34	-2,841.0
2509	2,874.0	21	6,743.0	36	-3,869.0
2510	2,999.0	21	8,046.0	36	-5,047.0
2511	2,940.0	21	8,274.0	34	-5,334.0
2512	3,192.4	21.7	9,514.4	35.4	-6,322.0
2513	3,770.4	25.5	10,106.7	37.4	-6,336.3
2514	4,277.3	24.8	10,092.6	37.7	-5,815.3
2515	4,659.8	20.7	11,401.3	36.9	-6,741.5
2516	8,409.2	26.1	15,078.3	35.7	-6,659.1
2517	12,853.5	25.5	20,102.2	31.4	-7,248.7
2518	12,421	25.6	21,083.7	31.6	-8,662.2
2519	15,685.7	25.8	23,649.1	32.5	-7,963.4
2520	14,029.4	19.7	30,469.3	32.4	-16,439.9
2521	16,865.9	20.3	33,460.7	30.7	-16,594.8
2522	22,900.6	21.1	37,636.0	25.7	-14,735.4
2523	20,098.4	15.1	39,984.3	20.7	-19,885.9
2524	21,704.3	14.2	52,521.2	23.9	-30,816.9
2525	21,952.8	13.7	46,088.1	23.4	-24,135.3

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

การเปลี่ยนแปลงนโยบายของญี่ปุ่น

ด้วยเหตุที่ประเทศต่าง ๆ ทางแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อต้านและโจมตีสินค้าญี่ปุ่น จึงเป็นสาเหตุให้ญี่ปุ่นจำเป็นต้องทบทวนนโยบายต่างประเทศของตน เพื่อเป็นการปรับปรุงสัมพันธภาพกับสหรัฐอเมริกาและประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากการทบทวนนโยบายและภาพพจน์ของตน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านนโยบาย คือญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทและรับภาระทางแถบเอเชียแทนที่สหรัฐอเมริกาที่กำลังถอนตัวออกไปจากภูมิภาคนี้ โดยการดำเนินนโยบายฝ่ายทางอาเซียนคือนายทาเคโอะ ฟูกูดา (Mr. Takeo Fukuda) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้เดินทางมาร่วมประชุมสุดยอดของรัฐบาลกลุ่มประเทศอาเซียน ที่กัวลาลัมเปอร์ นายฟูกูดาได้กล่าวคำปราศรัย ที่เรียกว่า ลัทธิฟูกูดา (Fukuda Doctrine) แสดงถึงท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของญี่ปุ่นมีดังนี้คือ

1. ญี่ปุ่นในฐานะประเทศที่ผูกพันอยู่กับสันติภาพ ซึ่งปฏิเสธต่อการมีบทบาทในทางอำนาจการทหาร จะส่งเสริมสันติภาพและความก้าวหน้าของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และของโลก

2. ญี่ปุ่นในฐานะมิตรแท้ของประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จะดำเนินการอย่างดีที่สุด ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจได้ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานะ “ใจต่อใจ” กับประเทศเหล่านี้ ในขอบเขตที่ไม่เพียงแต่จะครอบคลุมด้านการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วย

3. ญี่ปุ่นจะเป็นผู้ร่วมมีส่วนกับประเทศเหล่านี้อย่างเสมอภาค และจะให้ความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์และส่งเสริมให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนกับกลุ่มอินโดจีน เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพและความรุ่งเรืองทั่วภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้

เราจะพบว่าญี่ปุ่นพยายามที่จะเปลี่ยนภาพพจน์ของตน โดยหันความสนใจให้ความช่วยเหลือแก่ภูมิภาคนี้มากขึ้น

การให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากญี่ปุ่นอยู่ในฐานะประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาความก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ญี่ปุ่นจึงได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านการให้ยืมเงินในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยยังได้ยืมเงินต่อมาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยมีข้อรายละเอียดดังนี้คือ

- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 1 พ.ศ. 2511 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 21,600 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 2 พ.ศ. 2515 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 64,000 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 3 พ.ศ. 2518 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 16,840 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 4 พ.ศ. 2520 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 24,900 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 5 พ.ศ. 2521 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 32,500 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินงวดพิเศษ พ.ศ. 2522 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 10,300 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 6 พ.ศ. 2522 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 39,000 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 7 พ.ศ. 2522 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 50,000 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินครั้งที่ 8 พ.ศ. 2523 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 55,000 ล้านบาท
- ข้อตกลงกู้ยืมเงินงวดพิเศษ พ.ศ. 2524 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 15,000 ล้านบาท

- ข้อตกลงกู้ยืมเงินเยนครั้งที่ 9 พ.ศ. 2524 เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 55,000 ล้านบาท

เงินกู้เหล่านี้เรานำมาใช้ในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฉบับที่ 2, 3, 4 และ 5 ตามโครงการต่าง ๆ ที่ไทยได้ตั้งเอาไว้ ซึ่งการกู้ยืมเงินนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า เป็นข้อผูกมัดให้ไทยต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบญี่ปุ่น เช่นการกำหนดให้ไทยต้องซื้อสินค้าและบริการจากญี่ปุ่นเท่านั้น อันเป็นเหตุให้การเสียดุลเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

การให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ

นอกจากการให้เงินยืมแล้ว ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือด้านพัฒนาทางเศรษฐกิจและพัฒนาทางด้านความรู้วิชาการต่าง ๆ ซึ่งเน้นหนักไปทางเกษตรกรรม โดยให้จัดหาเงินทุนค่าใช้จ่าย เครื่องมือเครื่องใช้ จัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาทำการสำรวจวิจัย และให้ทุนการศึกษาฝึกอบรมและดูงานแก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย

การให้ทุนการศึกษาและการวิจัย

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ทุนการศึกษาวิจัยแก่คนไทยเพื่อไปศึกษาวิจัยในสาขาต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2497 จนถึง พ.ศ. 2520 มีจำนวนประมาณ 125 คนโดยได้กำหนดให้ไทยปีละ 25 ทุน นอกจากนี้มูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) ยังได้จัดสรรทุนให้อาจารย์ นักวิชาการไทย ไปศึกษาวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ที่ญี่ปุ่น เป็นระยะเวลาสั้น ๆ 3-12 เดือนเป็นประจำทุกปี เมื่อพ.ศ. 2525 ญี่ปุ่นได้ให้ทุนที่เรียกว่า Scholarship for Asians Countries แก่คนไทยโดยเปิดโอกาสให้สอบแข่งขันเลือกสาขาวิชาและสถานที่เรียนตามความถนัดไปศึกษาชั้นปริญญาโท และปริญญาเอกในต่างประเทศ ทางด้านทุนการศึกษาภายในประเทศ หน่วยงานของญี่ปุ่นได้ให้ทุนแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเช่น ธนาคารมิตซูบิ ได้จัดสรรเงิน 2 ล้านบาท เพื่อนำดอกเบียมาเป็นทุนการ

ศึกษาให้แก่สถาบันการศึกษาชั้นสูงของไทยปีละ 12 ทุน ทุนละ 3,500 บาท

การให้ความช่วยเหลือในการจัดโครงการ

ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือในโครงการและศูนย์วิจัยต่าง ๆ ในไทย จนกระทั่งถึงพ.ศ. 2518 มีทั้งสิ้น 50 โครงการ เช่น โครงการทดลองห้องใต้ทะเลศรีราชา ศูนย์วิจัยไวรัส สถาบันมะเร็งแห่งชาติ การทดลองการเลี้ยงกุ้ง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เป็นต้น แต่ต่อมาระยะหลัง ๆ ความช่วยเหลือในการจัดโครงการนั้นได้ขยายขอบเขตออกไปจากทางด้านเทคโนโลยีญี่ปุ่นเริ่มมีการให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มากขึ้น

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

นอกจากบทบาททางด้านเศรษฐกิจที่เด่นชัดของญี่ปุ่นแล้ว ในช่วงตั้งแต่ระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีการเดินทางพบปะและเจรจากันระหว่างระดับรัฐบาลของทั้งสองประเทศ เช่นการเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นของนายกรัฐมนตรีไทยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม จอมพลถนอม กิตติขจร นายธานินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในทำนองเดียวกัน นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นที่เดินทางมาไทย เช่น นายทานากะ นายทาเคโอะ ฟูกูตะ และนายนากะโซเน่ ล้วนแล้วแต่มีส่วนช่วยกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสอง นอกจากระดับรัฐบาลแล้ว ในระดับประมุขของประเทศทั้งสองก็เช่นเดียวกัน การเดินทางเยี่ยมเยียนกันระหว่างประมุขของทั้งสองประเทศ และระดับหัวหน้ารัฐบาลทั้งสองนี้มีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

นอกจากนี้เราจะพบว่าในขณะเดียวกัน การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้เริ่มขยายวงกว้างขึ้น จาก

การสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมหาวิทยาลัยและโรงเรียน
พณิชยการบางแห่ง แต่ปัจจุบันนี้ได้ขยายไปในหลายมหา-
วิทยาลัย ทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ นอกจากนี้ในบางวิทยาลัยมีการติดต่อกับ
ญี่ปุ่นทางด้านเทคโนโลยี เช่น วิทยาลัยเทคโนโลยีบางมด
การศึกษาญี่ปุ่นเริ่มขยายวงกว้างขึ้นอีกในหลายสาขา
วิชา ทั้งนี้เพราะผลกระทบทางการเปลี่ยนแปลง
และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของญี่ปุ่นที่เข้ามาไทย ทั้งทางด้าน
ความรู้ ความเจริญทางเทคโนโลยี และวัฒนธรรมความ
เป็นอยู่ที่สอดแทรกเข้ามา ภาพยนตร์โทรทัศน์ การกินอยู่
ห้างสรรพสินค้าแบบญี่ปุ่น (ซึ่งเข้ามาตั้งอยู่ในเมืองไทย
หลายแห่ง)

หน่วยงานของญี่ปุ่นในประเทศไทย

มีหน่วยงานญี่ปุ่นอยู่หลายหน่วยงานในประเทศไทย
ไทยที่ทำหน้าที่ประสานงานการติดต่อของทั้งสองประเทศ
นี้ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หน่วยงาน
เหล่านี้ได้แก่

1. สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำไทย (The Embassy of Japan) ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นยึดถือปัจจัยทางเศรษฐกิจว่ามีความสำคัญเป็นอันดับแรก บทบาทที่สำคัญของสถานทูตก็คือ ดำเนินการทางการทูตในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (economic diplomacy)

สถานทูตจะมีหน้าที่รักษามลประโยชน์ให้แก่คนญี่ปุ่นในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันก็มีหน้าที่รักษาสัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. สำนักงานแถลงข่าวสารญี่ปุ่น (Japan Information Center) วัตถุประสงค์ที่สำคัญของสำนักงานแถลงข่าวคือ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นให้แก่ประชาชนชาวไทย กิจกรรมของสำนักงานแถลงข่าวมีทั้งทางด้านบริการข่าวสารและเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่น ทั้งทางด้านสังคม การศึกษา การเมือง และเศรษฐกิจ รวมทั้งการจัดฉายภาพยนตร์ และสารคดีให้ผู้สนใจเข้าชมฟรีอีกด้วย

3. มูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) ทำหน้าที่คล้ายกับสำนักแถลงข่าวญี่ปุ่นแต่มีขอบข่ายงานที่กว้างขวางออกไปอีกคือ จะเป็นหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ประสานงานทางด้านวิชาการอีกระดับหนึ่ง มีการให้ทุนวิจัยแก่นักวิชาการไทยไปทำการวิจัยในประเทศญี่ปุ่น

4. ศูนย์การค้าญี่ปุ่น (Japan Trade Center Bangkok = JETRO) เดิมเป็นบริษัทเอกชนชื่อว่า “Japan External Trade Research Organization” ในระยะแรกศูนย์การค้าเน้นหนักในการหาข้อมูลเพื่อส่งสินค้าญี่ปุ่นมาขายตั้งแต่ราว ๆ พ.ศ. 2512-2513 เป็นต้นมา ศูนย์ให้ความร่วมมือทั้งทางด้านส่งสินค้าญี่ปุ่นมาไทย และส่งสินค้าไทยไปญี่ปุ่น โดยการเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงต่าง ๆ ในด้านอุตสาหกรรมและการค้าของไทยกับญี่ปุ่น และให้ความช่วยเหลือแก่นักธุรกิจญี่ปุ่นที่ต้องการลงทุนในประเทศไทย เป็นต้น

5. สำนักงานกองทุนเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ (The Overseas Economic Cooperation Fund = OECF) เป็นหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือทางด้านวิชาการและทางด้านเศรษฐกิจ โดยเป็นหน่วย

งานที่จะคัดเลือกข้าราชการ หรือพนักงานที่จะทำงานเอกชนไปฝึกงาน หรือดูงานในญี่ปุ่นเป็นรายบุคคล หรือเป็นหมู่คณะ และพร้อมกันนั้นก็เป็นหน่วยงานที่มีส่วนช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจของไทยบางส่วน และให้กู้เงินแก่การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยบางโครงการ

6. ธนาคารเพื่อการส่งสินค้าเข้าและออกแห่งญี่ปุ่น (Export-Import Bank of Japan) ธนาคารนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมสินค้าออกประเภททุน เนื่องจากหลังสงครามโลก มีประเทศด้อยพัฒนาที่ต้องการทุนเพื่อพัฒนาประเทศมาก แต่ประเทศเหล่านี้ขาดทั้งเงินและผู้ชำนาญการ เดิมธนาคารนี้ตั้งใจช่วยเหลือพ่อค้าญี่ปุ่นที่ส่งสินค้าออกประเภททุนอย่างเดียว แต่ต่อมาได้ขยายกิจการไปช่วยเหลือการส่งสินค้าเข้า การลงทุนในต่างประเทศและการให้รัฐบาลต่างประเทศกู้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเอกชนของญี่ปุ่นตั้งอยู่ในประเทศไทยอีก เช่น สมาคมชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย หอการค้าญี่ปุ่น โรงเรียนญี่ปุ่น และสมาคมไทย - ญี่ปุ่น เป็นต้น

หน่วยงานของไทยในญี่ปุ่น

กิจการของไทยในญี่ปุ่นนั้นเกือบจะทุกหน่วยงานเป็นบริษัทธุรกิจระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารกรุงเทพ สาขาโตเกียว และสาขาโอซาก้า บริษัทการบินไทย และบริษัทเดินเรือไทย เป็นต้น ส่วนหน่วยงานหรือองค์การทางสังคมมีดังนี้คือ

1. สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น (Royal Thai Embassy) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น และดูแลผลประโยชน์ให้แก่คนไทยในประเทศญี่ปุ่น

2. สำนักงานทูตพาณิชย์ (Office of The Commercial Counsellor, Royal Thai Embassy) เป็นหน่วย

ประสานงานทางด้านเศรษฐกิจ และการพาณิชย์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

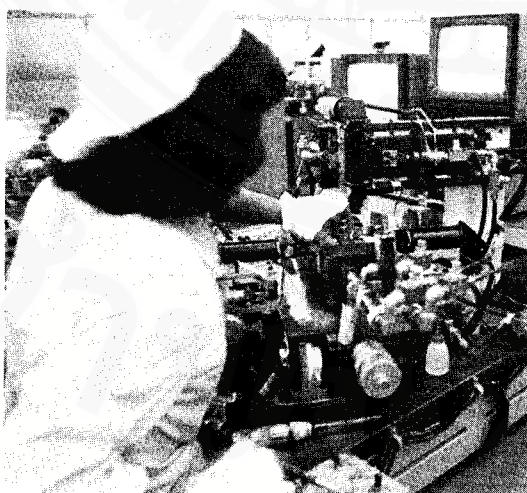
นอกจากนี้ก็มีสำนักงานศุลกากร สำนักงานกงสุลไทยกิตติมศักดิ์ประจำเมืองใหญ่ ๆ เช่น โอซาก้า นาโกยา โกเบ สำนักงานองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาโตเกียว และสมาคมนักเรียนไทยในญี่ปุ่น เป็นต้น

สรุป

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็นระยะเวลาที่ญี่ปุ่นมีอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยเสียดุลการค้าจำนวนมากกับญี่ปุ่น ทั้งนี้สืบเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ทั้งความมีประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การทางการค้าของญี่ปุ่น รวมทั้งลักษณะสินค้าออกของญี่ปุ่นและไทยแตกต่างกันมาก การขาดดุลระหว่างไทยและญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นทุกที ตามคำร้องขอของฝ่ายไทยได้มีการเจรจาในระดับรัฐบาลและระดับเอกชน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นสาเหตุให้เกิดขบวนการต่อต้าน

สินค้าญี่ปุ่นขึ้นในไทย และเมื่อนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายทานากะ เดินทางมาทางแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ประสบกับขบวนการประท้วงและต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น ทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ประกอบกับขณะนั้นความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาไม่สู้ดีนัก ทำให้ญี่ปุ่นต้องทบทวนนโยบายต่างประเทศของตนตามลัทธิฟูกูคะหรือนโยบายฟูกูคะ ญี่ปุ่นได้แสดงถึงนโยบายที่จะเข้ามารับผิดชอบและช่วยแก้ไขปัญหามิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทนที่สหรัฐอเมริกาที่กำลังถอนตัวออกไป

อย่างไรก็ตามปัจจุบันอิทธิพลของญี่ปุ่นทางเศรษฐกิจต่อภูมิภาคนี้ ก็ยังคงมีอยู่และพร้อมกันนั้นวัฒนธรรมญี่ปุ่นได้ขยายเข้ามามีอิทธิพลทางแถบนี้มากขึ้นทุกที ทั้งทางด้านภาษา ภาพยนตร์ และความเป็นอยู่ ทำให้ นักวิชาการสนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่นมากขึ้น และเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป อันจะเป็นการช่วยให้คนไทยได้มีความรู้เกี่ยวกับประเทศที่เรากำลังคบหาอยู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศทั้งสอง

บรรณานุกรม

Flood, Edward Thadeus, *Japan's Relations with Thailand : 1928-41*. Ph.D Thesis, University of Washington, 1967.

Hall, John Whitney, *Japan : From Prehistory to Modern Times*. Charles E. Tattle Company, Tokyo 1980.

Nishino, Junjiro. *Four Hundred Year History Between Japan and Thailand*. Jiji Press : 1972.

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520.

ผศ.สุรางค์ศรี ดันเสียงสม. 380 ปี สัมพันธไมตรีญี่ปุ่น-ไทย. 2528.